

De zon achterna

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Shobha Rao

De zon achterna

Vertaald door Marion Drolsbach

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4349 0

© 2018 Shobha Rao

Published by arrangement with Flatiron Books. All rights reserved.

© 2018 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,

Amsterdam en Marion Drolsbach

Oorspronkelijke titel *Girls Burn Brighter*

Oorspronkelijke uitgever Flatiron Books

Omslagontwerp © Wil Immink Design

Omslagillustratie © John Lund / Blend Images / Getty Images

Foto auteur © Carlos Avila Gonzalez

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Leigh Ann Morlock

Indravalli

Het meest opzienbarende aan de tempel bij het dorp Indravalli was niet meteen duidelijk. Nee, je moest eerst de berg beklimmen om dichtbij te komen; je moest een lange, opmerkelijke blik werpen op de ingang. Op de deur. Niet op de besneden panelen of de fijne houtnerven, maar kijken naar hoe de deur daar stond, zo dapper, zo onmiskenbaar en zo alleen. Hoe stevig en hoog hij leek te staan, alsof hij nog een boom was. Het lag aan het hout, gekapt uit een klein bos ten noordwesten van Indravalli. Het bos was aangelegd door een oude vrouw – meer dan honderd jaar oud, zeiden ze – die kinderloos was. Zij en haar man waren boeren geweest, en toen ze zich erbij had neergelegd dat ze nooit kinderen zou krijgen, was ze bomen gaan planten om toch ergens voor te kunnen zorgen, om toch iets teers en moois te kunnen koesteren. Haar man had de jonge boompjes omringd met doornstruiken om de wilde dieren uit de buurt te houden, en omdat het een droge streek was, had ze water van vele kilometers ver weg moeten halen om ze te begieten. Nu kon hun bos bogen op honderden bomen. Stuk voor stuk stevig en wiegend in de droge wind.

Een verslaggever van een plaatselijke krant kwam de oude vrouw een keer interviewen. Hij arriveerde rond theetijd, en de oude vrouw en hij zaten in de schaduw van een van de bomen, de brede bladeren ritselend hoog boven hen. Ze nipten in stilte van

hun thee; zelfs de verslaggever, die al zijn vragen vergat, was onder de indruk van de stille groene schoonheid van de plek. Hij wist van haar kinderloosheid en van haar onlangs gestorven man, en om tactvol te zijn zei hij: ‘Ze zullen u wel gezelschap houden. De bomen.’

Met een glimlach in haar grijze ogen zei de oude vrouw: ‘O ja. Ik ben nooit eenzaam. Ik heb honderden kinderen.’

De verslaggever zag zijn kans schoon. ‘Dus u beschouwt ze als kinderen?’

‘U niet?’

Het bleef stil. De verslaggever keek lang en aandachtig naar de bomen, naar hun dikke stammen en hun kracht, ondanks droogte, ziekte, insecten, overstromingen en hongersnood, toch glinsterend met een goudgroen licht. Stralend zelfs in de hitte en de loomheid van de middag. ‘U bent een gezegende vrouw,’ zei hij, ‘met zoveel zonen.’

De oude vrouw keek hem aan, met vuur in haar ogen en de gloed van haar meisjesjaren op haar gezicht. ‘Ik ben gezegend,’ zei ze, ‘maar u vergist zich, jongeman. Dat zijn niet mijn zonen. Niet een. Dat,’ zei ze, ‘zijn mijn dochters.’

1

Poornima had de deur van de tempel nog nooit opgemerkt. Savitha ook niet. Maar de tempel hield hen nauw in de gaten, vanaf zijn plek op de berg die hoog boven Indravalli uittorende. Het dorp zelf lag aan de oever van de Krishna, zo'n honderd kilometer landinwaarts van de Golf van Bengalen. Hoewel het dorp in een vlakke vallei lag, werd het beschaduwd door een van de hoogste bergen in Andhra Pradesh, de Indravalli Konda, en de tempel stond halverwege de oostelijke helling. Hij was stralend wit geschilderd en Savitha vond dat hij op een grote wattenbol leek. Poornima vond de tempel eruitzien als de vollemaan, voor eeuwig omarmd door de hemel en de takken van de omringende bomen.

Poornima was tien jaar oud toen ze voor de hut van haar familie naar de tempel stond te staren; ze wendde zich tot haar vader, die achter haar op het bed van henneptouw zat, en vroeg: 'Waarom hebben *amma* en jij me naar de vollemaan vernoemd?' Haar moeder zat achter het weefgetouw te werken, dus wilde Poornima haar niet met haar vraag lastigvallen. Dat had ze misschien wel gedaan – ze zou er misschien geen enkele moeite mee hebben gehad om haar lastig te vallen, haar om de hals te vallen, om elk laatste vleugje van haar geur op te snuiven – als ze had geweten dat haar moeder binnen vijf jaar dood zou zijn. Maar haar vader keek niet eens op toen ze het hem vroeg. Hij ging gewoon door met het rol-

len van zijn sigaret. Misschien had hij het niet gehoord. Dus begon Poornima opnieuw. ‘Nanna, waarom hebben amma en jij...’

‘Is het eten klaar?’

‘Bijna.’

‘Hoe vaak moet ik nog tegen je zeggen dat het eten klaar moet zijn als ik thuiskom?’

‘Was het omdat ik bij vollemaan ben geboren?’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Volgens mij niet.’

Poornima stelde zich het gezicht van een baby voor en vroeg: ‘Was mijn gezicht rond als de maan?’

Hij zuchtte. Uiteindelijk zei hij: ‘Je moeder had gedroomd, een paar dagen nadat je geboren was. In haar droom werd ze bezocht door een sadhoe en die zei dat als we jou Poornima noemden, we daarna een jongen zouden krijgen.’

Poornima keek naar hem terwijl hij zijn sigaret aanstak en ging daarna weer de hut in. Naar haar naam vroeg ze nooit meer. Als het vollemaan was, deed ze haar uiterste best om niet eens omhoog te kijken. Het is maar een steen, hield ze zichzelf voor, een grote grijze steen in de lucht. Maar het viel niet mee om het te vergeten, hè? Dat gesprek. Soms schoot het haar zomaar te binnen, als vanuit het niets. Als ze proefde of er genoeg zout in een pan *sambar* zat, bijvoorbeeld, of als ze thee inschonk voor haar vader. De sadhoe had natuurlijk gelijk gehad: ze had drie broertjes gekregen. Waarom zou ze dan verdrietig zijn? Nergens om, helemaal nergens om. Soms was ze zelfs trots en dan zei ze tegen zichzelf: ik was hun hoop en ik kwam in vervulling. Denk je eens in dat je niet in vervulling komt. Denk je eens in dat je geen hoop hebt.

Op haar vijftiende bereikte Poornima de huwbare leeftijd en ging ze niet meer naar de kloosterschool. Ze zat achter het spinnewiel, de *charka*, en in haar vrije tijd hielp ze in het huishouden. Met elke klos garen die ze afkreeg – de draad was soms rood, soms blauw, soms zilver – verdiende ze twee roepie, wat haar een fortuin toe-

scheen. En in zekere zin was dat ook zo: toen ze op haar dertiende was begonnen te menstrueren, kreeg ze het duurste kledingstuk cadeau dat ze ooit had gedragen: een zijden *lehenga* die honderd roepie kostte. Dat kan ik in minder dan twee maanden verdienen, dacht ze opgewonden. Bovendien: dat zij, een meisje, überhaupt iets kon verdienen, bezorgde haar zo'n diep en blijvend gevoel van noodzaak – van wáárde – dat ze zo vaak als ze kon achter de charka ging zitten. Ze werd 's ochtends vroeg wakker om te spinnen en dan spon ze nadat de ontbijtspullen waren afgewassen, nadat de lunch was klaargemaakt en opgediend en daarna weer na het avondeten. In hun hut was geen elektriciteit, dus was het spinnen een race tegen de zon. De vollemaan was ook helder genoeg om te kunnen doorwerken, maar dat was maar eenmaal per maand. Zodra de zon onderging, zette ze dan ook meestal haar charka weg, keek ongeduldig naar de maansikkel, de halvemaaan of de wassende maan en vroeg klaaglijk: 'Waarom kun je niet altijd vol zijn?'

Maar zonlicht en maneschijn waren niet het enige waar Poornima rekening mee hield. Haar andere overweging, de belangrijkste, was dat haar moeder ziek was. Kanker, voor zover de dokter in het Amerikaanse ziekenhuis in Tenali kon zeggen. Medicijnen waren duur, en de dokter schreef haar een dieet van fruit en noten voor – ook duur. Haar vader, die de huisgesponnen katoenen sari's maakte waar hun streek, het district Guntur, beroemd om was, kon zijn vrouw en vijf kinderen nauwelijks onderhouden met door de overheid verstrekte rijst en linzen, laat staan dat hij zich de luxe van fruit en noten kon permitteren. Maar dat vond Poornima niet erg. Ze schepte genoeg in – nee, ze schepte er niet alleen genoeg in, maar ze genoot en smulde er zelfs van – het eten dat ze elke dag voor haar moeder kon kopen: twee bananen, een piepklein appeltje en een handjevol cashewnoten. Dat ze ervan smulde wilde niet zeggen dat ze ook iets van het fruit of de noten at. Nooit nam ze zelfs maar één enkel hapje, hoewel haar moeder

haar één keer wist over te halen om een cashewnoot van haar aan te nemen, maar toen haar moeder zich heel even omdraaide, legde Poornima hem weer terug op de stapel. Nee, smullen betekende voor Poornima dat ze toekeek terwijl haar moeder langzaam de banaan opat. Zelfs het kauwen op zoiets zachts vermoeide haar, maar Poornima keek toe met zoveel overtuiging, zoveel hoop, dat ze haar moeder daadwerkelijk sterker meende te zien worden. Alsof kracht een zaadje was. En ze alleen maar haar twee roepie aan eten hoefde toe te voegen om het te zien groeien.

Het kwam zover dat Poornima bijna net zoveel garen maakte als haar vader. Dit is wat ze deed: ze pakte lussen onbewerkte draad, onverdeeld en in dikke bundels, en met behulp van de charka moest ze de draad zodanig spinnen dat die zich splitste en zich tegelijkertijd rond een metalen blik wikkeld. Toen ze het blik waar de draad omheen was gewikkeld eens bekeek, vond ze dat het precies op een houten vaatje leek, bijna even groot als het hoofd van haar kleinste broertje. Die draad zou uiteindelijk terechtkomen op het weefgetouw waarmee haar vader de sari's maakte. Voordat hij naar het weefgetouw kon, werd hij nog een keer bewerkt, maar Poornima dacht altijd dat ze de draden kon herkennen die zij had gesponnen. De blikken waar ze die draad omheen had gewikkeld. Als ze dat aan iemand had verteld, zou ze zijn uitgelachen – ze zien er allemaal hetzelfde uit, zou men hebben gezegd. Maar dat was niet zo. Haar handen hadden het blik gevoeld, wisten waar het gedeukt was, kenden zijn contouren en de patronen van zijn roestplekken. Ze had het vastgehouden, en als je iets eenmaal had vastgehouden dan liet je het nooit meer helemaal los, vond ze. Zoals het opwindklokje dat haar lerares haar had gegeven toen ze van school afging. Het had een ronde, blauwe wijzerplaat, vier pootjes en twee bellen die op elk heel uur sloegen. Toen haar lerares, een oude, verbitterde katholieke non, het aan haar had gegeven, had ze erbij gezegd: 'Ze zullen je nu wel laten trouwen. En dan de eerstvolgende tien jaar elk jaar een kind. Bewaar dit. Bewaar dit goed.'

Nu begrijp je nog niet wat ik bedoel, maar ooit misschien wel.' Daarna had ze de klok opgewonden en laten slaan. 'Dat geluid,' had ze gezegd. 'Nooit vergeten: dat geluid is van jou. Van niemand anders dan van jou.' Poornima had geen idee waar de oude non het over had, maar ze vond het geklingel van de klok het prachtigste geluid dat ze ooit had gehoord.

Ze begon de klok overal mee naartoe te nemen. Als ze werkte, zette ze hem naast haar charka. Als ze at, zette ze hem naast haar bord. Als ze sliep, zette ze hem naast haar mat. Totdat de klok op een dag zomaar opeens ophield met slaan en haar vader uitriep: 'Eindelijk. Ik dacht dat dat ding nooit zou ophouden.'

Een paar maanden nadat de klok ophield met slaan overleed Poornima's moeder. Poornima was net zestien geworden – ze was de oudste van de vijf kinderen – en haar moeder zien sterven was alsof ze een mooie blauwe ochtendhemel grijs zag worden. Wat ze het meest aan haar moeder miste, was haar stem. Die klonk zacht, welluidend en warm tegen de door ratten aangevreten muren van de kleine hut. Poornima was blij dat zo'n lieflijke stem haar bereikte, dat die dwars door de lange uren sneed, terwijl al die uren in feite niet meer voorstelden dan twee bananen, een appel en een handjevol cashewnoten. Haar moeder had een stem waarmee zelfs die paar dingen als een ongekende luxe klonken. En nu had Poornima zowel haar moeder als de klok verloren.

Nu haar moeder dood was, zat Poornima minder vaak achter haar charka; soms zette ze hem zelfs midden op de dag weg. Dan staaarde ze naar de muren van de hut en dacht: ik zal haar stem vergeten. Misschien bedoelde de oude non dat, dat je een geluid vergeet als je het niet meer elke dag hoort. Ook al denk ik nu dat het nooit zal gebeuren, toch gebeurt het. En dan ben ik alles kwijt. Zodra ze dat had gedacht, wist ze dat ze meer moest onthouden dan alleen een stem: ze moest een moment onthouden, en dit is wat haar te binnen schoot: tijdens haar ziekte was haar moeder op een ochtend nog in staat geweest om Poornima's haar te kam-

men. Buiten was het helder en zonnig geweest, en het kammen gebeurde zo voorzichtig en licht dat Poornima het gevoel had gehad dat de kam niet door een mens werd vastgehouden, maar door een vogeltje dat op de greep zat. Na drie of vier slagen was haar moeder plotseling opgehouden. Ze had haar hand een ogenblik op het hoofd van haar dochter laten rusten, en toen Poornima zich had omgedraaid zag ze dat haar moeder tranen in de ogen had. Haar moeder had haar aangekeken en met een triestheid die oud en eindeloos leek had ze gezegd: ‘Poornima, ik ben te moe. Ik ben toch zo moe.’

Hoelang daarna was ze gestorven?

Drie, hooguit vier maanden later, schatte Poornima. Op een ochtend waren ze wakker geworden en toen waren haar ogen open, leeg en levenloos geweest. Maar Poornima had niet kunnen huilen. Niet toen ze had geholpen het lichaam van haar moeder te wassen en aan te kleden. Ook niet toen haar vader en broers haar, bedekt met jasmijn, door de straten van het dorp hadden gedragen. Zelfs niet toen de brandstapel tot koude as was opgebrand. Evenmin toen ze de laatste chrysaant aan de bloemenslinger had gebonden die over het ingelijste portret van haar moeder hing. Pas veel later, toen ze op de eerste koele herfstochtend naar buiten was gelopen, had ze gehuild. Of geprobeerd te huilen. Het waren miezige tranen geweest, herinnerde ze zich. Ze had zich een slechte dochter gevoeld omdat ze niet had gehuild, niet had gesnikt, maar hoe verdrietig ze ook was geweest, hoe diepbedroefd ook, meer dan één of twee tranen had ze er niet uit kunnen persen. Enkel een vage roodheid rond haar ogen. ‘Amma,’ had ze gezegd terwijl ze naar de hemel had opgekeken, ‘vergeef me. Het is niet dat ik niet van je hou. Of dat ik je niet mis. Ik snap het niet; iederen huilt. Tranen met tuiten. Maar tranen zijn toch niet de enige maatstaf, of wel?’

Hoe dan ook, wat ze had voorzien, gebeurde: naarmate de maanden verstreken vergat ze haar moeders stem. Maar wat ze zich nog

wel herinnerde, het enige wat haar echt bijbleef, was dat haar moeder heel even – terwijl ze haar haren kamde – haar hand op haar hoofd had laten rusten. Het was een vederlicht gebaar, maar toch voelde Poornima het de hele tijd: het gewicht van haar moeders hand. Een gewicht zo teer en fijn als het spatten van regendruppels na een warme zomerdag. Een gewicht zo licht en vermoeid, maar met genoeg kracht om als bloed door haar aderen te pulseren.

Uiteindelijk, besloot ze, was dat het allermooiste gewicht.

Eenmaal per maand ging Poornima naar de tempel op de Indravalli Konda om voor haar moeder te bidden. Ze stond in het met wierook bezwangerde voorvertrek naar de priester te kijken, in de hoop dat de goden tot haar zouden spreken en haar zouden vertellen dat amma bij hen was. Maar waar ze in werkelijkheid naar verlangde was de *deepa*, de lamp, eigenlijk meer een kleine lantaarn, helemaal boven op de top van de berg. Soms stond ze er op een zondag of een feestdag voor hun hut naar te kijken en dan gloeide hij, ver en geel en fonkelend als een ster. ‘Wie steekt hem aan?’ vroeg ze een keer aan haar vader.

‘Wie steekt wat aan?’

‘De *deepa*, op de top.’

Haar vader, die na het avondeten buiten voor de hut zat, zijn armen vermoeid, zijn lichaam gebogen, keek naar de Indravalli Konda en antwoordde: ‘Een of andere priester waarschijnlijk. Een of ander joch.’

Poornima zweeg even, maar toen zei ze: ‘Ik denk dat amma hem aansteekt.’

Haar vader keek haar aan. Zijn blik was donker, gepijnigd, alsof hij zojuist uit een brandend gebouw was komen lopen. Hij vroeg om zijn thee. Toen ze die hem gaf, zei hij: ‘Nog tien maanden.’

‘Tien maanden?’

‘Tot haar rouwceremonie na een jaar.’

Nu begreep Poornima wat hij bedoelde. Na de dood van een

familielid mocht er een heel jaar lang geen enkele viering plaatsvinden, laat staan een bruiloft. Het was twee maanden geleden sinds haar moeder was overleden. Over nog eens tien maanden – bedoelde haar vader – zou ze gaan trouwen.

‘Ik heb al met Ramayya gesproken. Er woont hier in de buurt een boer. Een lapje eigen grond en een goede werker. Twee waterbuffels, een koe, een paar geiten. Maar hij wil niet wachten. Hij heeft het geld nu nodig. En hij is bang dat je er niets voor voelt om boerin te worden. Ik zei tegen Ramayya, ik zei: “Moet je haar zien. Kijk dan! Zo sterk als een os, wat zeg ik: ze is een os. Vergeet die ossen maar, zij zou zélf de akkers kunnen ploegen.”’

Poornima knikte en ging weer de hut in. De enige spiegel die ze bezaten was een handspiegel. Daarin kon ze niet eens haar hele gezicht zien, tenzij ze hem op armlengte hield, maar ze hield hem voor haar gezicht, zag een oog, een neus, en daarna hield ze hem bij haar hals, haar borsten en haar heupen. Een os? Ze werd opeens overmand door verdriet. Waarom, dat wist ze niet. Het deed er ook niet toe. Het was kinderachtig om zonder reden verdrietig te zijn. Ze wist alleen dat als haar moeder nog leefde ze waarschijnlijk allang getrouwd was. Misschien zelfs al zwanger of met een baby. Ook dat was geen reden om verdrietig te zijn. Maar ze maakte zich zorgen om die boer. Stel dat hij haar echt de ploeg liet trekken? Stel dat haar schoonmoeder gemeen was? Stel dat ze alleen meisjes kreeg? Toen hoorde ze de stem van haar amma. Dat is allemaal nog niet gebeurd, hoorde ze haar zeggen. En toen zei ze: alles staat al in de sterren geschreven, Poornima. Door de goden. Daar kunnen wij toch niets aan veranderen. Dus wat maakt het uit? Waarom zou je je druk maken?

Ze had natuurlijk gelijk. Maar toen Poornima die nacht op haar mat lag, dacht ze aan de boer, ze dacht aan de deepa boven op de Indravalli Konda, ze dacht aan schoonheid. Als haar huid lichter was geweest, haar haar voller of haar ogen groter, dan zou haar vader misschien een betere huwelijkspartner voor haar hebben

gevonden: iemand die een echtgenote wilde in plaats van een os. Ze had Ramayya, toen hij bij haar vader langskwam, een keer horen zeggen: 'Jouw Poornima is een harde werker, maar je weet hoe de jongens zijn tegenwoordig: ze willen een modern meisje. Ze willen mode.' Mode? Toen dacht ze aan haar moeder; ze dacht aan hoe ze haar laatste dagen kronkelend van pijn had doorgebracht; ze dacht aan het gewicht van haar moeders hand op haar hoofd; en toen dacht ze aan de twee bananen, de appel en het handjevol cashewnoten. En toen, alsof dat het moment was waarop het had gewacht, brak haar hart en vergoot ze zoveel tranen dat ze dacht dat er nooit een eind aan zou komen. Ze hilde stilletjes, in de hoop dat haar slapende vader en broers en zusje het niet zouden horen. De mat waarop ze lag raakte zo doordrenkt dat ze de natte aarde eronder kon ruiken, zoals na een regenbui, en na afloop was haar lichaam zo geradbraakt van het gesnik en haar gevoel zo afgestompt, en was ze zo volkomen leeg, dat ze zowaar moest glimlachen, en daarna viel ze in een diepe, droomloze slaap.

Het was omstreeks die tijd, rond de tijd dat Poornima's moeder overleed, dat Savitha's moeder – veel ouder dan Poornima's moeder, veel armer, maar toch in haar hele leven nog geen dag ziek geweest – naar Savitha ging, haar oudste dochter van een jaar of zeventien, en bekende dat er geen eten voor de avondmaaltijd was. 'Geen eten?' vroeg Savitha verbaasd. 'Hoe zit het dan met de twintig roepie die ik gisteren voor de bundels heb gekregen?' Met bundels bedoelde ze de bundels weggegooid papier en plastic die ze had verzameld van de vuilnisbelten die buiten de stad lagen, naast de christelijke begraafplaats. Ze had drie dagen lang over het stinkende, bedorven en rottende afval moeten kruipen en andere afvalrapers, naast de varkens en de honden, van zich af moeten slaan om de twintig roepie te verdienen.

'Die heeft Bhima.'

'Hoezo heeft hij die?'

'We zijn hem nog steeds dertig schuldig.'

Savitha zuchtte, en hoewel de zucht traag en langgerekt was, was haar geest alert en dacht ze razendsnel na. Ze dacht aan haar drie jongere zusjes, die ook de vuilnisbelten afschuimden, aan haar moeder, die huizen schoonmaakte, en aan haar vader, die na jaren aan de drank eindelijk niet meer dronk toen zijn reuma zo erg was geworden dat hij niet eens meer een glas kon vasthou-